

Utjecaj pandemije COVID-19 na prodaju poljoprivrednih proizvoda

Stjepanović, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:603095>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-04**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ivan Stjepanović

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivrede

Smjer Agroekonomika

**Utjecaj pandemije COVID-19 na način prodaje poljoprivrednih
proizvoda**

Završni rad

Osijek, 2021.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ivan Stjepanović

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivrede

Smjer Agroekonomika

**Utjecaj pandemije COVID-19 na način prodaje poljoprivrednih
proizvoda**

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. prof.dr.sc. Ružica Lončarić, mentor
2. izv.prof.dr.sc. Tihana Sudarić, član
3. mag.ing.agr. Sanja Jelić Milković, član

Osijek, 2021.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika

Završni rad

Ivan Stjepanović

Utjecaj pandemije COVID-19 na način prodaje poljoprivrednih proizvoda

Sažetak: Obiteljska poljoprivredna gospodarstva čine iznimno važan dio hrvatskog BDP-a, posebice ona poljoprivredna gospodarstva koja svoje proizvode izvoze izvan granica i na taj način ostvaruju prihode. Kao i ostali poslovni subjekti i obiteljska poljoprivredna gospodarstva su se našla u krizi koja ih je primorala na promjene u načinu poslovanja, uzrok tome je zatvaranje graničnih prijelaza i nemogućnost normalnog tijeka robe i usluga. Cilj ovog rada je prikazati utjecaj pandemije COVID-19 na organizaciju, metode i načine prodaje poljoprivrednih proizvoda. Osvrnuti se na ograničavajuće mogućnosti plasmana poljoprivrednih proizvoda s obzirom na utjecaj pandemije.

Ključne riječi: poljoprivredna gospodarstva, korona kriza, poslovanje tijekom krize, tržište

20 stranica, 2 tablice, 2 slike, 7 grafikona

Završni rad je pohranjen u Knjižnici Fakulteta Agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta Agrobiotehničkih znanosti Osijek.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of agrobiotechnical sciences Osijek
Undergraduate university study Agriculture, course Agroeconomics

BSc thesis

Ivan Stjepanović

Impact of pandemic COVID-19 on the way of selling agricultural products

Summary: Family farms make up an extremely important part of Croatia's GDP, especially those farms that export their products abroad and thus generate income. Like other businesses and family farms, they found themselves in a crisis that forced them to change their way of doing business, due to the closure of border crossings and the impossibility of a normal flow of goods and services. The aim of this study was to show the impact of the pandemic COVID-19 on the organization, methods and ways of sales of agricultural products. Look at the limiting possibilities of marketing agricultural products given the impact of the pandemic.

Key words: agricultural holdings, corona crisis, business during the crisis, market

20 pages, 2 tables, 2 pictures, 7 graphs

BSc Thesis is archived in Library of Faculty of Agrobiotechnical sciences Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical sciences Osijek.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MATERIJAL I METODE	2
3. Utjecaj pandemije virusa COVID-19 na gospodarstvo	3
3.1. Utjecaj pandemije na bruto domaći proizvod.....	4
3.2. Stopa zaposlenosti za vrijeme pandemije COVID-19.....	6
4. Utjecaj pandemije na tržište i način prodaje poljoprivrednih proizvoda	9
4.1. Utjecaj pandemije COVID-19 na tržište hrane.....	9
4.2. Digitalizacijom prodaje poljoprivrednih proizvoda kao odgovor na pandemiju.....	10
4.3. Poteškoće sa tržištem stočarskih proizvoda i mjere oporavka	12
5. Uvoz i izvoz poljoprivrednih proizvoda za vrijeme pandemije COVID-19.....	16
6. ZAKLJUČAK	19
7. POPIS LITERATURE	20

1. UVOD

Tema ovog završnog rada je "Utjecaj pandemije COVID-19 na način prodaje poljoprivrednih proizvoda". Pandemija korona virusa i kriza koja je zahvatila sve dijelove svijeta, sve industrije i poslovne procese, značajno je promijenila uobičajan način života, COVID-19 uveo je društvo u 'novu normalnost' i nametnuo potrebu za kriznim upravljanjem. Mnoge organizacije i zemlje nisu bile spremne za krizu i stoga trpe velike posljedice. Cilj ovog rada je prikazati utjecaj pandemije COVID-19 na organizaciju, metode i načine prodaje poljoprivrednih proizvoda. Osvrnuti se na ograničavajuće mogućnosti plasmana poljoprivrednih proizvoda s obzirom na utjecaj pandemije. Zbog pandemije koronavirusa i ekonomske krize, teške posljedice čekaju poljoprivrednu industriju, posebno male poljoprivrednike. U Hrvatskoj je registrirano preko 170 000 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva i ona su važan čimbenik poljoprivrede. Nažalost, zbog izbijanja krize oko pandemije koronavirusa COVID-19, mnoga obiteljska poljoprivredna gospodarstva trpe značajne štete zbog nemogućnosti prodaje svojih proizvoda. Zbog zatvaranja tržišta, opskrba tržišta je značajno prekinuta, s neizvjesnim ishodom i svjetskom ekonomskom krizom pred nama. To je posebno zabrinjavajuće kad je riječ o malim proizvođačima, čiji egzistencijalni izvor zarade je sada ugrožen. Poznato je da Hrvatska nije samodostatna u većini poljoprivrednih proizvoda, a države koje su ovisne u uvoznim robama, s globalnog tržišta u ovakvim se situacijama mogu naći u velikoj opasnosti da dovedu u rizik opskrbu svog stanovništva dovoljnim količinama hrane, ali isto tako da budu pod udarom špekulativnog rasta cijena osnovnih životnih namirnica. Ovo je prilika da domaći proizvođači i lokalni lanci opskrbe dobiju na važnosti i da još jednom shvatimo kako je proizvodnja domaće hrane prioritet svake zemlje koja ne želi ugroziti svoju prehrambenu dostatnost u sličnim situacijama.

2. MATERIJAL I METODE

U završnom radu koristit će se sekundarna literatura iz baza podataka te relevantnih znanstvenih i stručnih članaka. Metode rada koje se koriste su standardne metode analize, sinteze, indukcije, dedukcije, komparacije i kompilacije. Za analizu tržišta koristit će se različite baze podataka – Državnog zavoda za statistiku, Eurostat i sl. Također, za donošenje određenih zaključaka analizirat će se dostupna literatura na zadanu temu.

Metoda analize je postupak znanstvenog istraživanja raščlanjivanjem složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente.

Metoda sinteze je postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem sinteze jednostavnih sudova u složenije. Sinteza je način sistematiziranja znanja po zakonitostima formalne logike, kao proces izgradnje teorijskog znanja u pravcu od posebnoga ka općem, odnosno od vrste prema rodu. Postoje deskriptivna i eksplikativna sinteza, prema složenosti razlikuju se elementarna, kauzalna i funkcionalna sinteza, prema cilju, odnosno usmjerenosti spoznaja, sinteze mogu biti genetičke i strukturalne.

Deduktivna metoda je sustavna primjena deduktivnog načina zaključivanja u kojemu se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci. Dedukcija uvijek pretpostavlja poznavanje općih znanja na temelju kojih se spoznaje ono posebno ili pojedinačno.

Induktivna metoda je sustavna primjena induktivnog načina zaključivanja kojim se na temelju analize pojedinačnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu, od zapažanja konkretnih pojedinačnih slučajeva dolazi do općih zaključaka.

Metoda kompilacije je postupak preuzimanja tuđih rezultata znanstveno istraživačkog rada, odnosno tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja.

Komparativna metoda je postupak uspoređivanja istih ili srodnih pojava ili utvrđivanja njihove sličnosti u ponašanju i intenzitetu i razlika među njima. Ova metoda omogućuje istraživačima da dođu do raznih općenitih zaključaka koji su novi i obogaćuju spoznaju.

3. Utjecaj pandemije virusa COVID-19 na gospodarstvo

Trenutno stanje izazvano koronavirusom moglo bi uvelike utjecati na poljoprivredu, njezinu proizvodnju, ali i tržište proizvoda. Rasprostranjeni strah da će virus poremetiti svakodnevni život u Europi potaknuo je mnoge potrošače na paničnu kupnju. Veliki skok potražnje za konzerviranim proizvodima, tjesteninom i rižom, ali i dezinfekcijskim sredstvima rezultirao je dugim linijama na blagajni i manjkom na policama. No, europske vlade, trgovci na malo i proizvođači hrane upozoravaju kako hrane ima dovoljno na zalihama i da nema potrebe za panikom (Agroklub, <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/utjecaj-koronavirusa-na-svjetsku-poljoprivrednu-proizvodnju/58327/>).

Gospodarska kriza prouzročena izbijanjem pandemije virusa COVID-19 u makroekonomiji predstavlja neučestalu situaciju negativnog šoka na strani agregatne ponude. Zbog izbijanja virusa došlo je do uvođenja raznih sigurnosnih mjera za održavanje socijalne distance između ljudi što je zauzvrat uzrokovalo značajno ograničavanje ekonomskih djelatnosti u svim sektorima te u nekim djelatnostima potpuni prestanak rada. Kada poduzeća ne proizvode da se ukupna razina proizvodnje smanjuje. Agregatna ponuda pomiče se u lijevu stranu te pošto je bruto društveni proizvod mjera veličine proizvodnje, zbog prestanka proizvodnje radi pandemije došlo je do pada BDP-a.

Možemo zaključiti da osim pada agregatne ponude uključuje se i pad agregatne potražnje. Dogodio se signifikantan pad proizvodnje na svjetskom i domaćem tržištu zbog nastale zdravstvene krize. Nadalje, zbog uvedenih preventivnih sigurnosnih mjera došlo je do pada tekućeg i očekivanog dohotka što je zauzvrat negativno utjecalo na agregatnu potražnju (Ćorić, B. 2020.).

Prognozirani pad potražnje najviše se očekuje zbog pada dolaska turista u RH što će dovesti do snižene potražnje za domaćim uslugama u sektoru turizma (smanjenje izvoza, pad X-a). Dakako moramo napomenuti da zbog izbijanja pandemije COVID-19 i uvedenih mjera protiv nje, fizički je onemogućeno, ili barem ograničeno, obavljanje turističkih i popratnih ugostiteljskih djelatnosti. Pandemija je značajno utjecala na investicije zbog uvjeta velike neizvjesnosti. Isto tako, smanjen je dohodak građana što dovodi do smanjenja osobne potrošnje.

U kratkom roku možemo očekivati sljedeće utjecaje na agregatnu potražnju:

- Smanjenje potražnje za dobrima i otežava promet robe
- Smanjenje kupovne moći, esencijalna dobra su postala prioritet

- Inicijalni rast osobne potrošnje zbog uvedenih mjera ograničavanja kretanja

kojega slijedi pad osobne potrošnje

- Rast nezaposlenih, pad plaća

- Zbog aktualne situacije i neizvjesnosti dolazi do smanjenja investicija

Iznimno je bitno naglasiti da uvedene kratkoročne mjere ekonomske politike za suzbijanje negativnih posljedica pandemije COVID-19 i poticanje gospodarstva neće biti toliko efikasne jer su one prvenstveno namijenjene kao odgovor gospodarskog krizi preko utjecaja na veličinu agregatne potražnje, dok je u ovom slučaju negativni šok nastao na strani agregatne ponude (Ćorić, 2020.).

3.1. Utjecaj pandemije na bruto domaći proizvod

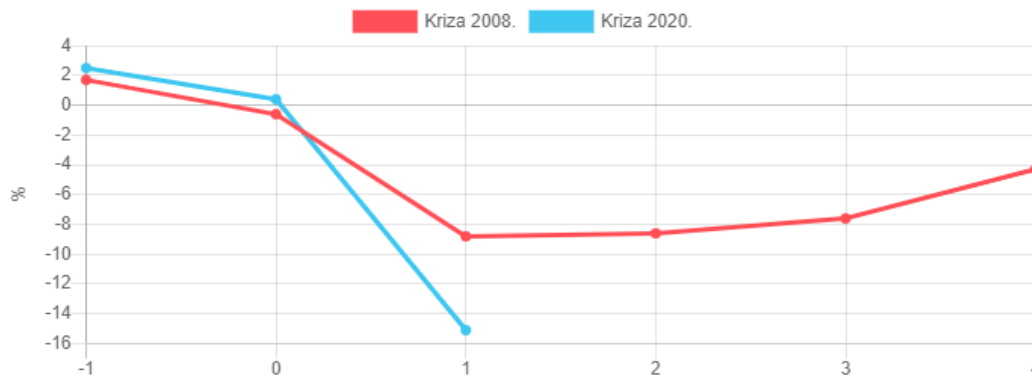
Globalna zdravstvena kriza prouzročena pandemijom bolesti COVID-19 utjecala je na gospodarstvo većine zemalja, pa tako i na Republiku Hrvatsku. Stoga su države morale poduzeti niz mjera za ublažavanje ekonomskih posljedica pandemije. Mjere ograničavanja kretanja ljudi i provođenja gospodarskih aktivnosti utjecale su na agregate tromjesečnih nacionalnih računa i odrazile su se na kvalitetu i dostupnost mnogih izvora podataka koji se uobičajeno primjenjuju u procjeni bruto domaćeg proizvoda (BDP-a). Podaci pokazuju da je pandemija u velikoj mjeri utjecala na usporavanje hrvatskoga gospodarstva od sredine ožujka 2020. Iako širenje bolesti nije znatno utjecalo na ekonomske pokazatelje u siječnju i veljači 2020., utjecaj pandemije prisutan je od ožujka 2020., odnosno od prvog tromjesečja 2020 (Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_2_q.html).

Grafikon 1. Sezonski prilagođene stope rasta tromjesečnog BDP-a

Izvor: Državni zavod za statistiku

Prva procjena pokazuje da je tromjesečni BDP u drugom tromjesečju 2020. realno manji za 15,1% u odnosu na isto tromjesečje 2019. To je najveći realni pad tromjesečnog BDP-a od 1995., otkada se počela provoditi tromjesečna procjena BDP-a. Realni pad ostvaren je u svim komponentama BDP-a s rashodne strane, osim u potrošnji opće države, koja ostvaruje blagi porast.

Grafikon 2. Realne stope rasta tromjesečnog bruto domaćeg proizvoda (0=4.Q 2008. i 1.Q 2020.)

Izvor: Državni zavod za statistiku

Prva procjena, prema originalnim podacima, pokazuje da je tromjesečna bruto dodana vrijednost (BDV) u drugom tromjesečju 2020. realno manja za 11,9% u odnosu na isto tromjesečje 2019. Tromjesečni pad BDV-a ostvaren je u većini djelatnosti, a na pad su najviše utjecale djelatnosti Trgovina na veliko i na malo, Prijevoz i skladištenje, Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane te Prerađivačka industrija. Pozitivan doprinos dale su djelatnosti Informacije i komunikacije, Javna uprava i Građevinarstvo. Pad proizvodnje usluga u drugom tromjesečju 2020. uslijedio je nakon mjera zatvaranja i ograničavanja obavljanja dijela gospodarskih aktivnosti u ožujku i travnju 2020. Iako je nakon popuštanja epidemioloških mjera bilo pozitivnih pomaka u svibnju i lipnju 2020., razina proizvodnje usluga još je uvijek znatno ispod razine razdoblja prije utjecaja pandemije.

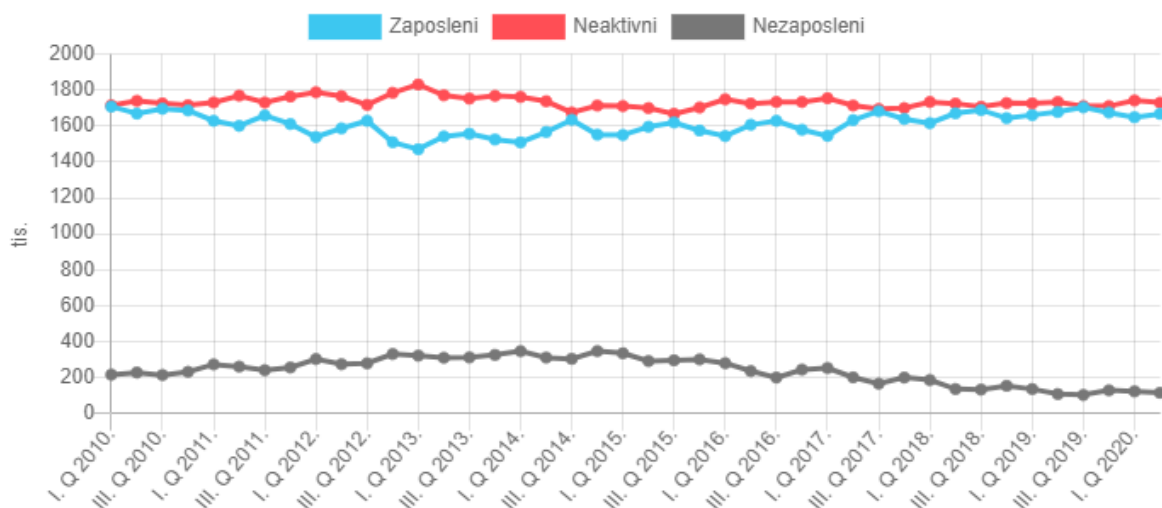
Komercijalni smještajni objekti u siječnju i veljači 2020. ostvarili su porast dolazaka i noćenja turista u odnosu na isto razdoblje 2019., no od ožujka 2020. prisutan je drastičan pad dolazaka i noćenja turista, osobito stranih. Popuštanjem mjera karantene u Republici Hrvatskoj i drugim državama uočavaju se postupni pozitivni pomaci u turizmu od lipnja 2020. Sličan trend potvrđuju podaci iz sustava fiskalizacije. Zbog djelomičnoga ili potpunog zatvaranja tvornica i poduzeća u ožujku 2020. došlo je do pada industrijske proizvodnje u gotovo svim područjima. Djelatnosti koje su unatoč svemu ostvarile porast u drugom tromjesečju 2020. jesu Proizvodnja

kemikalija i kemijskih proizvoda, Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda te Proizvodnja naftnih derivata.

Potrošnja kućanstava pala je za 14,0% u drugom tromjesečju 2020., što je najveći tromjesečni pad dosad. Posljednje brojke u trgovini na malo pokazuju pad obujma maloprodaje u svim vrstama trgovina, osim u prodavaonicama hrane, tehničke opreme, ljekarnama te internetskoj prodaji. Utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na globalno gospodarstvo doveo je do velikog pada trgovinskih tokova između Republike Hrvatske i drugih država. Izvoz usluga ostvaruje znatan pad putovanja, prometa i ostalih poslovnih usluga. Ograničenja putovanja koja su provedena na globalnoj razini također su znatno smanjila promet turista. Zbog zatvaranja svjetskih ekonomija i pada potražnje, uvoz roba ostvaruje znatno smanjenje, osobito od najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera iz Europske unije. Padu ukupnih investicija najviše je pridonio pad investicija u poslovnom sektoru, osobito u dijelu investicija u opremu (Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_2_q.html).

3.2. Stopa zaposlenosti za vrijeme pandemije COVID-19

Učinci pandemije bolesti COVID-19 koji su se odrazili kao ograničavanje društvenih i gospodarskih aktivnosti u drugom tromjesečju 2020. vidljivi su i na kretanju pokazatelja Ankete o radnoj snazi. Iako je drugo tromjesečje razdoblje u kojem se najčešće ostvaruje porast zaposlenosti i pad nezaposlenosti, ove je godine, zbog posljedica pandemije bolesti COVID-19, prisutan obrnuti trend kretanja na godišnjoj razini. Podaci na tromjesečnoj razini pokazuju da unatoč pandemiji bolesti COVID-19 nije došlo do očekivanoga, znatnijeg porasta broja nezaposlenih osoba. Tome su pridonijele potpore za očuvanje radnih mjesta i popuštanje epidemioloških mjera od polovice svibnja nadalje. Radno sposobno stanovništvo prema podacima ankete o radnoj snazi u drugom tromjesečju 2020. broj zaposlenih osoba iznosio je 1 668 tisuća. U odnosu na isto tromjesečno razdoblje prethodne godine, broj zaposlenih osoba smanjio se za 0,6%. U odnosu na prvo tromjesečje 2020., broj zaposlenih osoba porastao je za 1,2%. U drugom tromjesečju 2020. broj nezaposlenih osoba iznosio je 115 tisuća, što je porast za 5,9% u odnosu na isto tromjesečje prethodne godine. U odnosu na prvo tromjesečje 2020., broj nezaposlenih osoba smanjio se za 7,1%. U drugom tromjesečju 2020. broj neaktivnih osoba iznosio je 1 730 tisuća, što je smanjenje broja neaktivnih osoba za 0,3% u odnosu na isto tromjesečno razdoblje prethodne godine. U odnosu na prvo tromjesečje 2020., broj neaktivnih osoba smanjio se za 0,7% (Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/zaposlenost_aktiv.html).

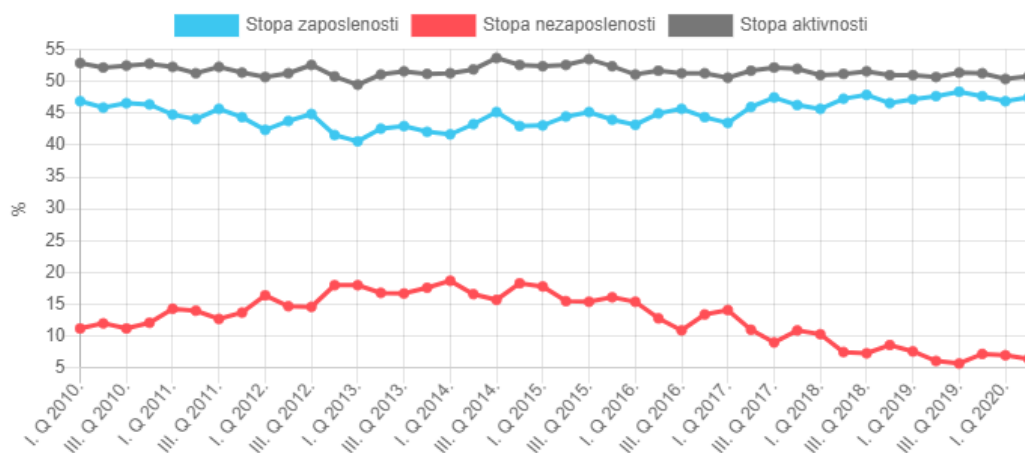

Grafikon 3. Kretanje kategorija radno sposobnog stanovništva (15+)

Izvor: Državni zavod za statistiku

U drugom tromjesečju 2020. stopa zaposlenosti iznosila je 47,5%, što je u odnosu na isto tromjesečno razdoblje prethodne godine pad za 0,2 postotna boda. U odnosu na prvo tromjesečje 2020., stopa zaposlenosti porasla je za 0,6 postotnih bodova. U drugom tromjesečju 2020. stopa anketne nezaposlenosti za osobe s navršениh 15 i više godina iznosila je 6,4%, što je porast od 0,3 postotna boda u odnosu na isto tromjesečno razdoblje prethodne godine. U odnosu na prvo tromjesečje 2020., stopa anketne nezaposlenosti pala je za 0,6 postotnih bodova.

U drugom tromjesečju 2020. stopa aktivnosti za osobe s navršениh 15 i više godina iznosila je 50,8%, što je u odnosu na isto tromjesečno razdoblje prethodne godine porast za 0,1 postotni bod. U odnosu na prvo tromjesečje 2020., stopa aktivnosti porasla je za 0,4 postotna boda.

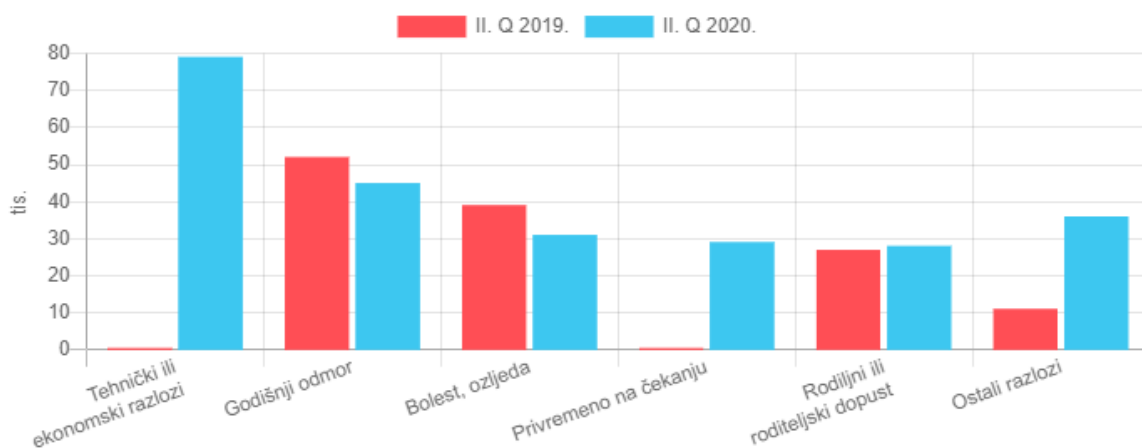

Grafikon 4. Stope zaposlenosti, nezaposlenosti i aktivnosti (15+)

Izvor: Državni zavod za statistiku

U Anketi o radnoj snazi zaposlene osobe koje su u referentom tjednu bile odsutne s glavnog posla odgovarale su na pitanje o razlozima odsutnosti. Ako je bilo nekoliko razloga odsutnosti, među ponuđenim razlozima morale su odabrati jedan razlog koji su smatrale najvažnijim. U drugom tromjesečju 2020. godine 248 tisuća zaposlenih osoba bilo je privremeno odsutno s posla, što je 14,9% od ukupnog broja zaposlenih osoba, dok je u istome tromjesečnom razdoblju prethodne godine udio osoba koje su bile privremeno odsutne s posla iznosio 7,7%.

Što se tiče razloga zbog kojih zaposlene osobe nisu obavljale posao, 31,6% osoba izjasnilo se da nije radilo zbog tehničkih ili ekonomskih razloga. Slijede ovi razlozi: odsutnost zbog godišnjih odmora (18,3%), ostali razlozi (14,4%), bolest ili ozljeda (12,7%), osobe privremeno na čekanju (11,6%) te osobe odsutne zbog korištenja roditeljnoga ili roditeljskog dopusta (11,4%). Preostali razlozi, kao što su nepovoljni vremenski uvjeti, školovanje ili osposobljavanje, štrajk, radni spor ili isključivanje s rada te kompenzacija sati rada grupirani su i prikazani zajedno s ostalim razlozima jer prema pravilima objavljivanja za njih ili nema pojave ili je podatak različit od nule, ali se ne objavljuje jer je procjena neprecizna. U drugom tromjesečju 2020. u odnosu na isto tromjesečno razdoblje prethodne godine vidljiv je povećan broj osoba privremeno odsutnih s posla zbog tehničkih ili ekonomskih razloga, osoba koje su privremeno na čekanju te zbog ostalih razloga, što je posljedica utjecaja aktivnih mjera za ublažavanje gubitaka radnih mjesta koje su dovele do povećanja privremenih odsutnosti s posla, a ne otpuštanja (Državni zavod za statistiku, https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/zaposlenost_aktiv.html).

Grafikon 5. Zaposleni prema razlozima odsutnosti s posla (15+)

Izvor: Državni zavod za statistiku

4. Utjecaj pandemije na tržište i način prodaje poljoprivrednih proizvoda

Pandemija korona virusa sa sobom je donijela velike promjene u trgovini, industriji, poljoprivredi i međunarodnom transportu. U panici potrošači kupuju pojedine proizvode, transport je otežan i cijena mu je povećana, a s druge strane, primarni poljoprivredni proizvođači su pred velikim izazovima kako da odgovore povećanoj potražnji kada im je otežan pristup repro materijalu, zaštitnim sredstvima i transportu. Sami način prodaje poljoprivrednih proizvoda se uvelike promijenio, zatvaranjem granica, smanjenim uvozom, domaći potrošači okrenuli su se lokalnim poljoprivrednicima. Zaživjela je E- tržnica, tržnica uz pomoć koje su poljoprivrednici uspjeli pronaći tržište za svoje proizvode, a kupci su zauzvrat dobili domaće proizvode.

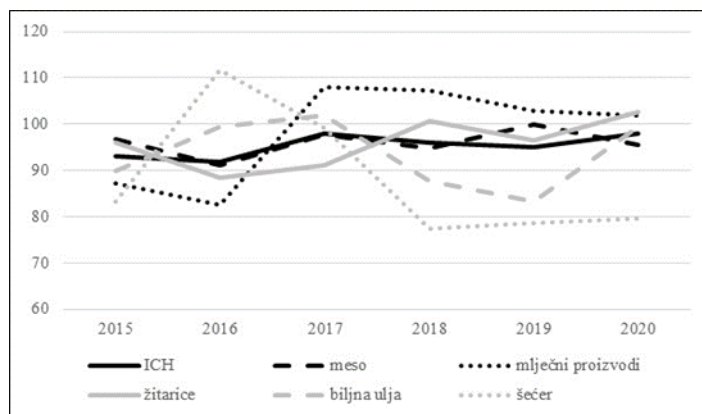
Usljed sprječavanja širenja zaraze korona virusom Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske uveo je mjere koje su utjecale i na poslovne procese lokalnih proizvođača domaćih proizvoda. S obzirom na sve navedeno pokrenuta je web stranica, tzv. e-tržnicu, kao bi se povezali OPG-ovi i krajnji potrošači. Elektroničkim putem obaviješteni su svi OPG-ovi i ostali proizvođači domaćih proizvoda, kako bi iskazali interes za objavu svojih podataka i asortimana proizvoda, koji će biti dostupni na web stranici. Jednako tako u planu je razraditi mogućnost plaćanja putem ove platforme. S obzirom na situaciju izazvanu koronavirusom, a s ciljem da se pomogne i ostalim djelatnostima i dalje nastavljamo unaprjeđivati rješenja kako bi u ovaj proces uključili i male i srednje obrte te na taj način doprinijeli nastavku poslovanja.

4.1. Utjecaj pandemije COVID-19 na tržište hrane

Uvođenje lock-downa u mnogim zemljama svijeta sa svrhom usporavanja širenja bolesti, uzrokovalo je poremećaje u gospodarskim aktivnostima i nagle promjene politika kako bi se ublažili utjecaji pandemije na zdravlje. U Indiji je lock-down je utjecao na nedostatak radne snage migranata u nekim regijama i višak radnika u drugima što je uvelike utjecao na poljoprivredne radove, a to je dovelo do pada poljoprivrednih plaća u nekim zajednicama i povećanja u drugim, kao i do kritičnih gubitaka proizvoda. Što se tiče tržišta, uslijed smanjenog broja veletrgovaca, prodaja poljoprivrednih proizvoda se smanjila, što je demotiviralo poljoprivredne proizvođače. S druge strane, njihovi prihodi, a posredno i prihodi trgovaca, istodobno su se povećali zbog viših cijena proizvoda uzrokovanih nedostatkom proizvoda na tržištu. Cijene većine sezonskog povrća porasle su za čak do 50%.

Promatrajući kretanje FAO indeksa cijena hrane (ICH) prikazano na grafikonu 1., može se konstatirati da prosječni ICH u prosjeku blago raste (5,3 %) u usporedbi s 2015. godinom. Za sada nominalni indeks za 2021. iznosi 115,3%, što je značajan porast u odnosu na 2020. i

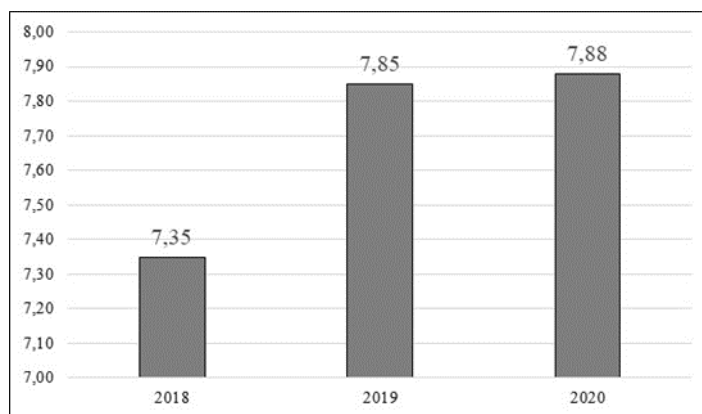
ukazuje na ozbiljne poremećaje na svjetskom tržištu hrane. Gledajući pojedine robne grupe, kod svih su manje-više primijećene oscilacije, koje su dosta izražene u 2016. i 2017. godini (skok kod šećera, odnosno mliječnih proizvoda), te izraženi pad cijena šećera u razdoblju 2016.-2018. Porast indeksa cijena odnosi se na mliječne proizvode, biljna ulja i žitarice (16,9, 10,4 i 7,1 %), dok je kod ostalih grupa zamijećen pad (Lončarić, 2021.).

Grafikon 6. Kretanje FAO indeksa cijena hrane od 2015.-2020. godine

Izvor: <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/>

Ako se usporedi promet otkupljenih i prodanih poljoprivrednih proizvoda za 2018., 2019. i 2020. godinu, vidimo da je zabilježen lagani porast otkupa hrane u 2020. u odnosu na prethodnu (nepandemijsku) godinu, dok je razlika u odnosu na 2018. godinu još više vidljiva. Dakle, pandemija nije uzrokovala slabiji otkup i potražnju za hranom (Lončarić, 2021.).

Grafikon 7. Vrijednost otkupljenih i prodanih poljoprivrednih proizvoda (2018.-2020.) u mld. kn

Izvor: <https://www.dzs.hr/>

4.2. Digitalizacijom prodaje poljoprivrednih proizvoda kao odgovor na pandemiju

Urbani sustavi su kompleksni i otpornost na krize te prilagodba novim uvjetima (poput zatvaranja tržnica i dr.) nužna je na svim njihovim razinama. Kriza koja je pogodila svijet 2020. godine postavila je nezapamćeni izazov svim institucijama, međunarodnim organizacijama i

najrazvijenijim državama, a manje razvijenim područjima i njegovom stanovništvu postavila je izravno izazov preživljavanja. U tom je kontekstu UN-ov program Održivog razvoja (Agenda 2030) izložen još jačem pritisku radi očuvanja ciljeva održivog razvoja pa je posebno naglašena nužnost integracije ciljeva usmjerenih na „ljude, planet i razvoj“ (UNDP, Global SDG Integration) uz angažiranje kreativnosti, znanja, tehnologije i financijskih resursa svijetu. „Višedimenzionalna kriza utjecala je na kontekst u kojemu UN sustav djeluje globalno tako što je izravno preokrenula postignuća zemalja u ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja (Vukić, J., Balić, A., Bilić, J., Kalinić, A., Nekić, M., Štih, E., Rajčić, L., 2020.).

Urbani sustavi su kompleksni sustavi za koje je otpornost na krize i prilagodba novim uvjetima nužan dinamički proces svakodnevnog preživljavanja, a ovakve krize predstavljaju dodatni izazov. Upravo stoga što se sve ne može riješiti na razini sustava, važna je sposobnost adaptacije na svim razinama, pa tako i na mikrorazini urbanog sustava, koju čine s jedne strane prostori susjedstava i naselja sa svim potrebnim sadržajima, uključujući tržnice, a s druge strane to su njihovi stanovnici. Takve male prostorne jedinice poput susjedstva i javni prostori poput tržnica predstavljaju važan element svakodnevne održivosti kompleksnih urbanih sustava.

Digitalna tržnica Ministarstva poljoprivrede nastala je odlukom Vlade RH kao podrška direktnom povezivanju hrvatskih poljoprivrednika i ribara s kupcima. To je naš put od polja do stola kojim se vraćamo korijenima, ali i gledamo budućnost u kojoj, uz nove tehnologije, poljoprivrednici i ribari mogu ponuditi raznolike proizvode, a kupci jesti zdravu, kvalitetnu i svježu domaću hranu. Tržnica.hr je nacionalna internet tržnica domaćih proizvoda, koja na jednom mjestu omogućava kupnju i prodaju domaćih proizvoda s njiva, farmi i ribarica iz cijele Hrvatske. Poljoprivredni proizvođači na ovaj način dobivaju mjesto za besplatan plasman i brzu prodaju svojih vrijednih proizvoda, a kupci provjerenu lokaciju s jedinstvenim pregledom i najvećim izborom hrane visoke kvalitete, željene svježine i očuvane tradicije.

Slika 1: Logo digitalne tržnice Ministarstva poljoprivrede

Izvor: <https://trznica.mps.hr/>

Mnogi hrvatski proizvodi prepoznati su u svijetu po iznimnoj kvaliteti stvorenoj dugom tradicijom, višestoljetnom mudrošću i vrijednim rukama. Iako često slušamo kako je domaće malo i nedostatno, samo je jedno nepromjenjivo - domaće je najbolje! Kupujmo na Tržnica.hr i podržimo domaće poljoprivrednike i ribare! Svakom kupnjom stvaramo snažan i raznovrstan hrvatski lanac hrane (Tržica Ministarstvo poljoprivrede, <https://trznica.mps.hr/>).

Zahvaljujući platformama s dostavom, građanima domaća hrana dolazi kući. Tako je Grad Vrgorac stavio je u punu funkciju digitalnu tržnicu domaćih poljoprivrednih proizvoda, dostupnu u cijeloj Hrvatskoj s ciljem povezivanja kupaca i proizvođača. Osmislili su web stranicu i mobilnu aplikaciju Misli globalno, kupuj lokalno, kojom su spojili lokalne voćare i povrćare, te količine njihovih proizvoda. Vrgorac ima više od 600 OPG-ova, 13 milijuna čokota vinove loze, a o vrgoračkoj jagodi ne treba ni govoriti. Nastala je u suradnji s gradskim poduzetničkim centrom.

Slika 2. Logo digitalne tržnice misli globalno kupuj lokalno

Izvor: <https://kupujdomace.hr/>

4.3. Poteškoće sa tržištem stočarskih proizvoda i mjere oporavka

Zatvaranje resotrana, hotela i ostalih objekata namijenjenih posluživanje hrane nastao je višak stočnih proizvoda, doveli su domaće uzgajivače janjadi i jaradi u jako težak položaj. Vlada Republike Hrvatske je u četvrtak, 21. svibnja 2020, donijela Odluku o provedbi privremene izvanredne mjere pomoći proizvođačima tovnje junadi, tovnih svinja i janjadi za klanje s problemima u poslovanju uzrokovanih epidemijom bolesti COVID-19 te subjektima koji posluju u odobrenim objektima za klanje papkara. Ova izvanredna mjera pomoći vrijedna je 9 milijuna kuna, a financirat će se iz Državnog proračuna.

Na gospodarstvima domaćih uzgajivača stoke nalazi se određen broj grla koja su u optimalnoj dobi i tjelesnoj težini za klanje ili su ju već prerasli, a čiji vlasnici zbog smanjene potražnje imaju problema s njihovim plasiranjem na tržište. Procjena je da je u takvom statusu 4.000

junadi, 6.000 svinja i 8.000 janjadi. Svakim daljnjim protekom vremena i odgađanjem klanja takva grla gube na kvaliteti i cijeni, a daljnjim produženjem tova proizvođači troše sve veće količine stočne hrane te su neisporučena grla svakim danom sve veći trošak, koji nije uračunat u početne troškove proizvodnje. Da bi se smanjila trenutna neravnoteža ponude i potražnje, koja stvara pritisak na smanjivanje cijena govedeg, svinjskog i janječeg mesa, potrebno je dodijeliti novčanu potporu uzgajivačima za sva grla, koja su zbog gubitka tržišta i dalje ostala u tovu na farmama, a kako bi se olakšao njihov plasman na tržište.

Tablica 1. Ukupno klanje stoke i peradi u razdoblju od 2018.-2020. godini

	Mjerna jedinica	2018.	2019.	2020.
Goveda	Broj grla	182 555	183 079	169 624
Svinje	Broj grla	1 567 093	1 604 709	1 496 701
Ovce	Broj grla	454 316	464 156	429 528
Perad	Broj grla	46 739 236	45 537 779	41 786 879

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2018., 2019., 2020.

Tablica 1. prikazuje broj zaklanih grla prije pandemije korona virusa, te za vrijeme početka pandemije. Iz tablice možemo zaključiti da je u 2019. godini broj zaklanih grla blago rastao u odnosu na 2018. Jedino je pao u peradarskoj proizvodnji što je djelomično rezultat korona virusa (APPRRR, <https://www.apprrr.hr/11668--2/>).

U utorak, 3. kolovoza 2021. godine, od strane Europske komisije odobrene su konačne promjene Programa ruralnog razvoja kojima su, nakon dugotrajnih i uspješnih pregovora s EK, sektoru stočarstva odobrene dodatne potpore u iznosu od dodatnih 130 milijuna kuna putem mjere Dobrobit životinja te dodatnih 90 milijuna kuna za novu potporu za korištenje stajskog gnoja na oranicama.

Osim provođenja redovnih mjera potpore, od početka izbijanja pandemije bolesti COVID-19 Ministarstvo je donijelo i niz programa potpore, između ostalih i sektoru stočarstva, ukupne vrijednosti gotovo 450 milijuna kuna, a u izradi su programi potpore za sektore peradarstva i mliječnog govedarstva.

Također, uslijed povećanja cijena žitarica i ostalih komponenti stočne hrane ministrica poljoprivrede Marija Vučković je na posljednjom sastanku Vijeća ministara poljoprivrede i ribarstva država članica EU pozvala Europsku komisiju da ispita sve mogućnosti dodjele financijske potpore u cilju stabilizacije sektora stočarstva, kao i mogućih drugih mehanizama koji bi osigurali ravnopravni položaj naših proizvođača na globalnom tržištu, pri čemu je

zahtjev podržalo 15 zemalja članica te se očekuje daljnje praćenje stanja od strane EK, kao i poduzimanje eventualno potrebnih izvanrednih mjera.

Kako bi se doprinijelo normalizaciji stanja na tržištu poljoprivrednih proizvoda te kako bi se ublažile posljedice prouzročene pandemijom doneseni su brojni programi potpora koje su stočari mogli koristiti.

Programom potpore primarnim poljoprivrednim proizvođačima u sektoru biljne proizvodnje i sektoru stočarstva u 2020. su provedene mjere pomoći namijenjene malim poljoprivrednim gospodarstvima za održavanje postojeće razine i povećanja proizvodnje primarnih poljoprivrednih proizvoda u stočarskim podsektorima govedarstva, svinjogojstva, konjogojstva, ovčarstva, kozarstva i peradarstva, ukupne vrijednosti veće od 25 milijuna kuna.

Usvojena je i mjera za interventni otkup viškova u stočarskoj i ratarskoj proizvodnji, vočarstvu i povrćarstvu te otkup viškova drugih proizvoda od potencijalno ugroženih industrijskih i poljoprivrednih proizvođača, putem robnih rezervi Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, u okviru koje je proveden interventni otkup tržišnih viškova mlijeka od malih mljekara u vrijednosti od 2,5 milijuna kuna, a otkupljeni viškovi ustupljeni posrednicima u lancu donirane hrane.

Provedena je izvanredna mjera pomoći za proizvođače tovnih junadi, tovnih svinja i janjadi za klanje s problemima u poslovanju uzrokovanim pandemijom bolesti COVID-19 te za subjekte koji posluju u odobrenim objektima za klanje papkara, ukupne vrijednosti 9 milijuna kuna.

Programom potpore primarnim poljoprivrednim proizvođačima (putem Privremenog okvira) obuhvaćene su potpore uzgajivačima goveda u sustavu krava-tele, tovnih junadi i krmača vrijedne 44 milijuna kuna, dok je kroz Program privremene izvanredne mjere potpore za očuvanje likvidnosti proizvođača svinja u Republici Hrvatskoj potporu ostvarilo 1.318 korisnika, za 39.808 grla u ukupnom iznosu od gotovo 6 milijuna kn.

Za provedbu Programa potpore proizvođačima tovnih svinja zbog otežanih uvjeta poslovanja uzrokovanih pandemijom COVID-19 osigurana su financijska sredstva u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2021. godinu u ukupnom iznosu od 3 milijuna kuna.

Uz navedeno Ministarstvo je reagiralo i kroz Program potpore u vrijednosti od milijun kuna kako bi se pomoglo pčelarima iz Međimurske županije sanirati štete nastale zbog masovnog pomora pčela.

Također, Vlada Republike Hrvatske donijela je Program potpore pčelarima zbog gubitka medonosnog potencijala u vrijednosti od 3 milijuna kuna provedbom kojeg će se sanirati štete nastale uslijed nepovoljnih meteoroloških prilika ovog proljeća, odnosno izostanka pčelinje paše.

Također, u posljednjem tjednu hrvatskog predsjedanja Vijećem Europske unije, državama članicama omogućeno je programiranje nove mjere unutar Programa ruralnog razvoja M21 Izvanredne privremene potpore poljoprivrednicima i MSP-ovima koji su posebno pogođeni krizom uzrokovanom bolešću COVID-19 u iznosu od 360 milijuna kuna.

U siječnju je isplaćeno 128 milijuna kuna potpora temeljem zahtjeva podnesenih na prva dva natječaja, a na novim natječajima u ožujku zatražena je potpora u ukupnom iznosu većem od 79 milijuna kuna (Ministarstvo poljoprivrede, <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/dodatnih-220-milijuna-kuna-potpore-za-stocare-uz-brojne-druge-mehanizme-potpore/4796>).

5. Uvoz i izvoz poljoprivrednih proizvoda za vrijeme pandemije COVID-19

Tijekom 2020. godine Hrvatska bilježi bolje rezultate u razmjeni poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda s inozemstvom u odnosu na 2019. godinu. Veći je izvoz, manji uvoz, a deficit je smanjen za čak 31,5%, odnosno za 388 milijuna EUR. Ovo je rezultat pada uvoza od 5,8%, koji se zaustavio na razini od 3,19 milijarde EUR (smanjenje od 197 milijuna EUR). Izvoz bilježi rast od 8,8% i iznosi 2,35 milijarde EUR (povećanje od 191 milijun EUR).

Pokrivenost uvoza izvozom porasla je s 64 na 74%. Usporavanje uvoza i posljedično smanjenje deficita poljoprivredno-prehrambenih proizvoda najvećim dijelom posljedica su pada turizma i blokade HORECA kanala, odnosno smanjene potrošnje uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19.

U odnosu na ukupnu robnu razmjenu, udio izvoza poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima porastao je s 14% u 2019. na 16% u 2020. godini. Od ulaska u EU uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda povećao se čak 1,5 puta, a izvoz dva puta. Još uvijek najviše uvozimo meso (10,9% ukupnog uvoza), proizvode na bazi žitarica i škroba (8,6%), mlijeko, jaja i med (7,7%), hranu za životinje (7,6%) te pića (7,4%).

U izvozu su najzastupljeniji žitarice (13,5% ukupnog izvoza), različiti prehrambeni proizvodi visokog stupnja prerade (9,4%), ribe (8,1%), proizvodi na bazi žitarica i škroba (7,7%) te uljarice (7,6%).

Konkurentski pritisak raste, što je vidljivo kroz pad prosječnih uvoznih i izvoznih cijena u 2020. u odnosu na 2019. godinu kod mesa, mlijeka i mliječnih prerađevina. Prosječne uvozne i izvozne cijene sezonskog povrća su više, kao i gotovo svih kategorija voća.

Hrvatska ostvaruje suficit u vanjskotrgovinskoj razmjeni žitarica, uljarica, riba te mesnih i ribljih prerađevina. Pri tome žitarice i uljarice generiraju čak 77% suficita, dok s druge strane, promatrajući glave Kombinirane carinske nomenklature, u svim ostalim kategorijama poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ostvarujemo deficit.

Najveći deficit prisutan je u razmjeni mesa, mlijeka i jaja, hrane za životinje, voća i pića. Meso, mlijeko i jaja te hrana za životinje generiraju čak 46% deficita. Unatoč boljim rezultatima u odnosu na 2019. godinu i rastu izvoza, zabrinjava visok izvoz proizvoda niže dodane vrijednosti - žitarica i uljarica. Ovi primarni proizvodi generiraju čak preko tri četvrtine našeg suficita.

Kao mala poljoprivredna zemlja u kontekstu EU zajedničkog tržišta, Hrvatska treba mijenjati strukturu proizvodnje jer nije dobro da izvozimo sirovinu, a s druge strane imamo visok uvoz

proizvoda stočarstva – mesa, mlijeka i mliječnih proizvoda, odnosno proizvoda s visokom dodanom vrijednosti.

I uvozna i izvozna tržišta su koncentrirana. Čak 54% ukupnog uvoza dolazi iz Njemačke, Italije, Mađarske, Slovenije i Nizozemske, a 59% ukupnog izvoza ide u Italiju, Sloveniju, Bosnu i Hercegovinu, Njemačku i Srbiju.

Najveći suficit u robnoj razmjeni poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima ostvarujemo s Bosnom i Hercegovinom, Italijom, Kosovom, Rusijom i Japanom. Najveći deficit generiramo s Njemačkom, Nizozemskom, Mađarskom, Poljskom i Španjolskom.

Zemlje s kojima ostvarujemo najveći deficit ne trebaju nas čuditi s obzirom da se radi o velikim poljoprivrednim proizvođačima i velikim proizvođačima prehrambenih proizvoda u EU. Statistika industrijske proizvodnje govori o padu proizvodnje u prehrambeno-prerađivačkoj djelatnosti, posebice u proizvodnji pića.

Godišnja stopa promjene (2020. u odnosu na 2019. godinu) govori o smanjenju volumena proizvodnje od 1,9% u proizvodnji prehrambenih proizvoda i čak od 18,8% u proizvodnji pića. Ukupna industrijska proizvodnja bilježi pad od 3,4% (Hrvatska gospodarska komora, interes.).

Izvoz mesnih proizvoda u 2018. godini realiziran je u količini od oko 21.000 tona što je povećanje izvoza za 17%. Vrijednost uvoza živih životinja iznosila je oko 109,8 milijuna eura, a vrijednost izvoza oko 97,3 milijuna eura pa je pokrivenost uvoza izvozom oko 88,6%.

Ukupan uvoz mesa peradi u 2018. godini iznosio je 20.806 tona što je više za 7% dok je ukupni izvoz mesa peradi realiziran u količinama od 8.878 tona što je povećanje za 15%. U periodu 2012. do 2018. ukupna europska proizvodnja svih vrsta mesa peradi povećana je za 17%. U tom istom periodu Hrvatska bilježi, prema bilancama jednodnevne peradi povećanje proizvodnje za 9%.

Vrijednost uvoza mesnih proizvoda u prošloj godini iznosio je cca 89 milijuna eura dok je vrijednost izvoza iznosila cca 78 milijuna eura pa je pokrivenost uvoza izvozom na razini od 88%.

Pokrivenost uvoza izvozom svih poljoprivredno prehrambenih proizvoda u prošloj godini bila je na razini od 67% dok je pokrivenost uvoza izvozom u sektorima živih životinja i prateće prehrambene industrije bila 41% i najveća je razina pokrivenosti u ovim sektorima u prethodnih 6 godina.

Tablica 2. Ukupni uvoz i izvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda 2012.-2021. u EUR.

Godina	Uvoz	Izvoz	Izvoz/uvoz
I.-XII. 2012.	16,215,896	9,628,468	59
I.-XII. 2013.	16,527,900	9,589,448	58
I.-XII. 2014.	17,129,405	10,368,782	61
I.-XII. 2015.	18,482,861	11,527,852	62
I.-XII. 2016.	19,711,866	12,316,569	62
I.-XII. 2017.	21,891,649	14,016,945	64
I.-XII. 2018.	23,747,557	14,543,427	61
I.-XII. 2019.	24,980,960	15,226,703	61
I.-XII. 2020.	22,917,867	14,899,762	65
I.-VI. 2021.	13,255,863	8,741,859	66

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2021.

Iz tablice 2. možemo zaključiti da je veća stopa rasta izvoza za vrijeme pandemije u 2020. godini pokrivenost uvoza izvozom iznosi 65%, a u prvih 6 mjeseci u 2021. godini iznosi 66%.

U odnosu na podatke iz tablice 2. Hrvatska bilježi bolje rezultate u razmjeni poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda s inozemstvom u 2019. i 2020. godini. Veći je izvoz, manji uvoz, a deficit je smanjen za čak 31,5%, odnosno za 388 milijuna EUR. Ovo je rezultat pada uvoza od 5,8%, koji se zaustavio na razini od 3,19 milijarde EUR (smanjenje od 197 milijuna EUR). Izvoz bilježi rast od 8,8% i iznosi 2,35 milijarde EUR (povećanje od 191 milijun EUR). Pokrivenost uvoza izvozom porasla je s 64 na 74%.

Restrukturiranje i povećanje obujma proizvodnje, kako u poljoprivredi tako i u prehrambeno-prerađivačkoj industriji, mora pratiti povećanje produktivnosti i konkurentnosti, a koji se mogu ostvariti ulaganjima u nove tehnologije i boljim osluškivanjem preferencija potrošača. Članice Udruženja poljoprivrede i Udruženja prehrambeno-prerađivačke industrije HGK imaju velika očekivanja od domaćih razvojnih programa, a posebice od razvojnih programa EU, kako u okviru Zajedničke poljoprivredne politike i njenih fondova tako i u okviru dugoročne EU kohezijske i regionalne politike, ali i kratkoročnog Europskog plana oporavka (Ministarstvo poljoprivrede, <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/dodatnih-220-milijuna-kuna-potpore-za-stocare-uz-brojne-druge-mehanizme-potpore/4796>).

6. ZAKLJUČAK

Iznenadno izbijanje pandemije COVID-19 ostaviti će velik trag u svijetu, posebice na ekonomiju. Hrvatska je u vrlo kratkom roku pogođena pandemijom na koju nije bila spremna, kao ni ostale zemlje u svijetu. Zatvaranjem granica, lokalnih tržnica, županija, ostavilo je hrvatsko gospodarstvo u višestrukim problemima prilikom plasmana proizvoda i usluga. Hrvatska je zemlja koja izravno ovisi o turizmu koji čini oko 20% ukupnog BDP-a. U 2020. godini vidljivo je da je BDP pao za 15.1% u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Jasan je to pokazatelj kakve posljedice je ostavila pandemija na naše gospodarstvo. Prva procjena, prema originalnim podacima, pokazuje da je tromjesečna bruto dodana vrijednost (BDV) u drugom tromjesečju 2020. manja za 11,9 % u odnosu na isto tromjesečje 2019. Na pad su najviše utjecale djelatnosti trgovina na veliko i na malo, prijevoz i skladištenje, te djelatnosu pružanja smještaja i hrane. Taj pad je očekivan i razlog tom padu je zatvaranje hotela, restorana, granica itd. Broj nezaposlenih osoba u drugom tromjesečju 2020. iznosio je 115 tisuća, što je porast za 5,9 % u odnosu na isto tromjesečje prethodne godine. U odnosu na prvo tromjesečje 2020., broj nezaposlenih osoba smanjio se za 7,1 %. U drugom tromjesečju 2020. godine 248 tisuća zaposlenih osoba bilo je privremeno odsutno s posla, što je 14,9% od ukupnog broja zaposlenih osoba, dok je u istome tromjesečnom razdoblju prethodne godine udio osoba koje su bile privremeno odsutne s posla iznosio 7,7 %. Plasman poljoprivrednih proizvoda omogućen je pomoću E-tržnica, na način da proizvođači svoje proizvode stavljaju na internet tržnicu te ih potencijalni kupci odabiru prema svojim potrebama i dostavljaju im se na kućnu adresu. Kao zaključak pandemiji možemo reći kako nam je kriza ukazala na važnost samodostatnosti poljoprivrednih proizvoda, te na važnost povezanosti hrvatskih proizvođača i potrošača.

7. POPIS LITERATURE

1. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. <https://www.apprrr.hr/11668--2/> (14.9.2021.)
2. Agroklub. <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/utjecaj-koronavirusa-na-svjetsku-poljoprivrednu-proizvodnju/58327/> (10.9.2021.)
3. Ćorić, B. (2020.): COVID 19: osnovni makroekonomski okvir za razumijevanje ekonomske krize i mjera makroekonomske politike, Sveučilište u Splitu, Split.
4. Državni zavod za statistiku - Učinci pandemije bolesti COVID-19 na društveno-ekonomske pokazatelje. https://www.dzs.hr/Hrv/Covid-19/bdp_2_q.html (12.9.2021.)
5. Državni zavod za statistiku - Klanje stoke i peradi u 2018. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/01-01-24_01_2019.htm (12.9.2021.)
6. Državni zavod za statistiku - Klanje stoke i peradi u 2019. https://cdn.agroklub.com/upload/documents/1-1-24-klanje-stoke-i-peradi-u-2019.pdf?_gl=1*1929d0p*_ga*MzgzMTMzMMDMuMTYyNTQ3MTc1MQQ.*_ga_YE2MQB0RG*MTYzMjEzMDAxOC43LjAuMTYzMjEzMDAyMi4w (12.9.2021.)
7. Državni zavod za statistiku - Klanje stoke i peradi u 2020. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2021/01-01-24_01_2021.htm (12.9.2021.)
8. Državni zavod za statistiku - Robna razmjena s inozemstvom https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelji/MSI%20ROBNA%20RAZMJENA%20S%20IN%20OZEMSTVOM.XLSX (20.9.2021.)
9. Hrvatska gospodarska komora. <https://www.hgk.hr/vanjskotrgovinski-deficit-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda-smanjen-za-315-posto> (8.9.2021.)
10. Lončarić, R. (2021): Utjecaj pandemije COVID-19 na tržište hrane, Zbornik radova sa 56. hrvatskog i 16. međunarodnog Savjetovanja agronoma, 5.-10. rujna 2021, Vodice Hrvatska: 252-257).
11. Tržnica ministarstva poljoprivrede. <https://trznica.mps.hr/> (13.9.2021.)
12. Ministarstvo poljoprivrede. <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/dodatnih-220-milijuna-kuna-potpore-za-stocare-uz-brojne-druge-mehanizme-potpore/4796> (12.9.2021.)
13. Vukić, J., Balić, A., Bilić, J., Kalinić, A., Nekić, M., Štih, E., Rajčić, L. (2020): Digitalizacijom prodaje poljoprivrednih proizvoda prema otpornosti lokalnih zajednica na krizne situacije, *Agroeconomic Croatica* 10:2020 (1) 96-105.